การประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วง เพลงสารถี สามชั้น
A Creative Work, Thang Diew Sawdung in Raratee Samchan

ตั้งปณิธาน อารีย์[1]
Tangpanidhan Aree[1]

Receive: 11 มีนาคม 2569 **Revised:** 1 พฤษภาคม 2569 **Accepted:** 12 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น และวิเคราะห์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า เดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น มีทั้งหมด 3 ท่อน ท่อน 1 มี 4 หน้าทับ ท่อน 2 มี 4 หน้าทับ ท่อน 3 มี 5 หน้าทับ และบันไดเสียงของเพลงสารถี สามชั้น ประกอบไปด้วย 3 กลุ่มเสียง คือ กลุ่มเสียงทางเพียงออบน กลุ่มเสียงทางกลาง และกลุ่มเสียงทางชวา ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบ ทำนอง สังคีตลักษณ์ กลุ่มเสียงที่สามารถเป็นแบบฝึกหัดที่ดีที่จะสร้างความเข้าใจรูปแบบของบทเพลงเดี่ยวซอด้วงอันประกอบไปด้วย “ทางโอด” ซึ่งนิยมสร้างสรรค์คล้ายทำนองร้อง และ“ทางพัน”ซึ่งจะต้องอาศัยความเข้าใจรูปแบบ ฉันทลักษณ์กลอนเพลง และวิธีการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมกลวิธีพิเศษที่จะมีประโยชน์ต่อการฝึกฝนเอาไว้และได้สอดแทรกกลวิธีพิเศษในการบรรเลง เช่น การพรมเปิด การพรมปิด การพรมจาก การพรมสายเปล่า การประนิ้ว การขยี้คันชัก การขยี้ การควงเสียง การสีเลียนเสียงร้อง การสะอึก สำเนียงเพลง ช่องไฟ ซึ่งผู้วิจัยได้ประพันธ์โดยมุ่งเน้นกลวิธีพิเศษและคำนึงถึงความเหมาะสมของทำนองหลักของเพลงสารถี สามชั้น

คำสำคัญ: การประพันธ์เพลง, เดี่ยวซอด้วง, เพลงสารถี สามชั้น

ABSTRACT

This research on the composition of a solo piece for the Thai fiddle, “Saratee Sam Chan,” aims to compose and analyze this solo piece through qualitative research. The findings indicate that the solo piece “Saratee Sam Chan” has three sections: Section 1 has four rhythmic patterns, Section 2 has four patterns, and Section 3 has five patterns. The melody comprises three scales: The Pyeong-Obon Group, Klang Group, and Java Group. The researcher has identified melodic forms, musical structures, and vocal groups that serve as excellent exercises for understanding the solo fiddle composition style,

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาดนตรีไทยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ; Assistant Professor Dr. of Thai music Education, Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand; e-mail: donkimthai@gmail.com

encompassing “Oat” patterns and “Phan” patterns The researcher added special techniques that would be useful for practice and incorporated unique performance techniques such as spacing. The researcher composed these pieces focusing on special techniques while considering their suitability to the main melody of the song “Saratee Samchan”.

KEYWORDS: Composition of Song, Sawdung Solo, Saratee Samchan Song

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ดนตรีไทยเป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการที่ยาวนานคู่กับคนไทย แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมที่มีการสืบทอดมรดกทางสังคมและภูมิปัญญา ในการคิดค้นสืบหาวัสดุทางธรรมชาติมาทำเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ และสามารถประพันธ์ทำนองของดนตรีให้เหมาะสมกับเครื่องดนตรีที่ผลิตขึ้นมา ทำนองเพลงไทยเป็นเพลงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชาติไทย โดยนำองค์ความรู้ที่ตกผลึกของผู้มีภูมิรู้ที่ได้สั่งสมมาเป็นระยะเวลานาน สืบทอดแนวทางและระเบียบวิธีในการบรรเลงสืบต่อกันมาจากลูกศิษย์รุ่นต่อรุ่น เพลงไทยที่ผ่านกาลเวลามาจนปัจจุบันถือเป็นศิลปะวิทยาการอันทรงคุณค่า ส่งผลให้การดนตรีของไทยนั้นได้วิวัฒนาการไปสู่การบรรเลงอันเป็นแบบแผนมากขึ้น ซึ่งเห็นได้จากการค้นคิดประดิษฐ์ท่วงทำนองให้เกิดความไพเราะ ความงดงาม ตามแบบและแนวคิดของผู้คิดประดิษฐ์ ทำนองเพลงเพลงเดี่ยวเป็นอีกประเภทหนึ่งที่สร้างท่วงทำนองให้สอดคล้องในแต่ละเครื่องมือ ทั้งนี้ผู้ประพันธ์จะต้องใช้ความคิดอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีความละเอียดในเรื่องท่วงทำนอง จังหวะ ลีลา อารมณ์เพลง ต้องเข้าใจในโครงสร้างของบทเพลงและเครื่องมือที่คิดประดิษฐ์ท่วงทำนองขึ้น โดยสอดแทรกกลวิธีในแต่ละเครื่องดนตรีให้เหมาะสมเพื่อเน้นทักษะ เน้นความสามารถของผู้บรรเลงเป็นสำคัญ ดังที่ (มนตรี ตราโมท, 2545) ได้กล่าวถึงคำว่า “เดี่ยว” ไว้ว่า การเดี่ยวเป็นวิธีบรรเลงชนิดหนึ่งซึ่งใช้เครื่องดนตรีบรรเลงแต่อย่างเดียว การบรรเลงชนิดนี้มีความประสงค์อยู่ 3 ประการ คือ

1. เพื่ออวดทาง คือ วิธีดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีแต่ละเครื่องมีความแตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับการตกแต่งทำนองของผู้สอนว่ามีความพิเศษเพียงใด และต้องมีการให้ศิษย์ฝึกกลวิธีพิเศษอย่างไรเพื่อให้สามารถบรรเลงทางที่แสดงให้เห็นถึงจุดเด่นของแต่ละคน

2. เพื่ออวดความแม่นยำของผู้บรรเลง คือ การบรรเลงเดี่ยวจะต้องบรรเลงทำนองด้วยตนเองเพียงผู้เดียว จึงต้องมีความแม่นยำในเพลงที่เราจะนำมาบรรเลงเดี่ยว เพื่อไม่ให้เกิดข้อบกพร่องในการเดี่ยว เพราะจะแสดงออกถึงการฝึกซ้อม และความสามารถในการใช้ไหวพริบของผู้บรรเลง

3. เพื่ออวดฝีมือความสามารถ คือ ในเพลงบางเพลง ผู้บรรเลงสามารถคิดกลอนเพลงได้เอง เพื่อเพิ่มความวิจิตรพิสดาร และแสดงออกถึงความชำนาญในการใช้กลวิธีพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางของเครื่องดนตรีนั้นได้อย่างเต็มที่ (มนตรี ตราโมท, 2545)

เพลงเดี่ยวเป็นเพลงที่ประพันธ์ขึ้นเป็นทางพิเศษสำหรับบรรเลงเฉพาะเครื่องดนตรี ใช้บรรเลงในโอกาสพิเศษเพื่อเป็นการแสดงภูมิปัญญาของผู้คิดทางดนตรีให้เหมาะสมกับชนิดของ เครื่องดนตรี และแสดงไหวพริบปฏิภาณฝีมือ และความแม่นยำของผู้บรรเลงด้วย ซึ่งถือเป็นบทเพลงที่มีความสำคัญของแต่ละสายสำนัก เพลงเดี่ยวที่สำคัญแต่โบราณนั้นมีเพียง 5 เพลงเท่านั้น ได้แก่ 1) เพลงพญาโศก 2) เพลง

แขกมอญ 3) เพลงเชิดนอก 4) เพลงกราวใน 5) เพลงทยอยเดี่ยว (พิชิต ชัยเสรี, 2549) นอกจากนี้เพลงสารถี สามชั้นถือเป็นบทเพลงหนึ่งที่ได้รับความนิยมนำมาเดี่ยวเครื่องดนตรีไทยโดยเฉพาะซอด้วง

เพลงสารถี สามชั้น เป็นเพลงหนึ่งในเพลงเดี่ยวมีความไพเราะที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เพลงสารถี อัตราจังหวะสองชั้น เป็นเพลงทำนองเก่าสมัยอยุธยา มีอยู่ในเพลงช้าเรื่องสารถี เพลงนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เพลงสารถีชักรถ” เป็นเพลง 3 ท่อน เวลานำมาใช้เป็นเพลงร้องประกอบการแสดงละคร มักใช้เพียง 2 ท่อน คือ ท่อน 1 และท่อน 2 (สงบศึก ธรรมวิหาร, 2542) และพระประดิษฐ์ไพเราะ (มี ดุริยางกูร) ได้นำเพลงสารถีอัตราจังหวะ สองชั้น นี้มาแต่งขึ้นเป็นอัตราจังหวะ สามชั้น ในปลายรัชกาลที่ 3 ภายหลังได้ นำมาใช้เป็นเพลงสำหรับเดี่ยวเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ อยู่ระยะหนึ่ง ต่อมา ในสมัยที่นิยมบรรเลงเถา มีนักดนตรีไม่ทราบนามได้แต่งตัดลงมาเป็นอัตราชั้นเดียวให้ครบเป็นเพลงเถา (สุรพล สุวรรณ, 2549)

ซอด้วงเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงอยู่ในวงเครื่องสาย มโหรี และวงเครื่องสายปี่ชวา โดยแนวการบรรเลงจะเป็นทำนองเก็บละเอียดและเป็นผู้นำการบรรเลง ในวงดนตรีไทย ซอด้วงใช้ระบบการตั้งเสียงคู่ 5 สายทุ้มเสียงซอล สายเอกเสียงเร และนิยมนำซอด้วงมาบรรเลงเพลงเดี่ยว ซึ่งซอด้วงเป็นเครื่องดนตรีไทยที่สามารถสร้างอารมณ์ได้ดี โดยจะออกไปทางเศร้า ครำ่ครวญ ด้วยเสียงที่ค่อนข้างสูงของซอด้วง จึงสามารถสร้างอารมณ์ต่าง ๆ ได้ดีเมื่อเพิ่มกลวิธีพิเศษการบรรเลงเข้าไปแล้วจึงทำให้เสียงน้ำเสียงมีความไพเราะและเกิดอรรถรสในการฟังเป็นอย่างมาก (มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัณฑ์, 2523)

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจในการคิดประดิษฐ์ทางเดี่ยวเพลงสารถี สามชั้นที่บรรเลงด้วยซอด้วงขึ้น โดยผู้วิจัยเรียบเรียงขึ้นจากการตีความอารมณ์เพลงมาจากบทร้อง และประพันธ์ทำนองเดี่ยวจากทำนองหลักและนำองค์ความรู้เรื่องการประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้นไปบูรณาการร่วมกับการสอนปฏิบัติซอด้วงในทักษะเพลงเดี่ยวให้กับนักศึกษาและนักดนตรีไทยทั่วไปที่มีความสนใจทั้งกระบวนการวิเคราะห์เพลงเดี่ยว การปฏิบัติซอด้วง แนวทางการประพันธ์เพลงเดี่ยว เผยแพร่องค์ความรู้นี้สู่อาจารย์ นักเรียน นักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในวงกว้างต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของเพลงสารถี สามชั้น
2. เพื่อประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น
3. เพื่อวิเคราะห์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น

สมมุติฐานของการวิจัย

ทางเดี่ยวซอด้วงบทเพลงสารถี สามชั้น เป็นทางเดี่ยวที่มีสัดส่วนของทำนองเพลงที่สัมพันธ์กับทางพื้นอย่างมีระบบและการประพันธ์เดี่ยวที่มีการใช้กลวิธีพิเศษในการบรรเลงที่ช่วยถ่ายทอดอารมณ์ของเพลงสารถี สามชั้น ได้อย่างเหมาะสมและชัดเจน

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาทำนองหลักเพื่อเป็นฐานในการประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น เฉพาะในส่วนอัตราจังหวะสามชั้น เท่านั้น

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้อยู่ในช่วงระยะเวลาเดือนตุลาคม พุทธศักราช 2568 ถึง เดือนมิถุนายน พุทธศักราช 2569

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประพันธ์เดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินงานด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)บนฐานคิดอย่างวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Creativity Research) โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Document) และภาคสนาม (Field Study) จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ทำนองหลักเพลงสารถี สามชั้น
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. สร้างแรงบันดาลใจในการประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น โดยยึดตามหลักทฤษฎีการบรรเลงซอด้วงในด้านสำนวนกลอนและกลวิธีในการปฏิบัติ ด้วยการนำทำนองหลักของบทเพลงดังกล่าวเป็นที่ตั้งและจึงประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงตามลูกตกในแต่ละวรรคสำคัญโดยส่วนใหญ่ คือ ลูกตกห้องที่ 2, 4, 6 และ 8 เป็นสำคัญ
4. จัดทำรูปเล่มวิจัย
5. เผยแพร่ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น สู่สาธารณชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการค้นคว้าเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหอสมุดสถาบันต่าง ๆ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางดนตรีไทยตลอดจนผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแรงบันดาลใจในการประพันธ์
3. ประพันธ์เดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น โดยยึดตามหลักทฤษฎีการบรรเลงซอด้วงในด้านสำนวนกลอนและกลวิธีในการปฏิบัติ ด้วยการนำทำนองหลักของบทเพลงดังกล่าวเป็นที่ตั้งและจึงประพันธ์หนทางการบรรเลงซอด้วงตามลูกตกในแต่ละวรรคสำคัญโดยส่วนใหญ่ คือ ลูกตกห้องที่ 4 และ 8 เป็นสำคัญ
4. จัดทำรูปเล่มวิจัย
5. เผยแพร่เดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้มีการรวบรวมข้อมูล ศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย ในส่วนของลักษณะของเพลงเดี่ยว ประวัติของบทเพลง บทร้อง ลักษณะโครงสร้างของทำนองเพลง โดยมีแหล่งข้อมูลสำหรับการค้นคว้า ดังนี้ ห้องสมุดวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, สำนักวิทยบริการและสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักวิทยบริการและสารสนเทศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสำนักวิทยบริการและสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลข้อมูลที่ได้จากการตีความและวิเคราะห์ในรูปแบบของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นการนำเสนอด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ แล้วจึงนำเสนอตามลำดับหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์โครงสร้างทางฆ้องวงใหญ่เพลงสารถี สามชั้น ในด้านของบันไดเสียงและลูกตก กระสวนจังหวะ ทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนองเพลง และกลวิธีการบรรเลงซอด้วงในทางเดี่ยวเพลงสารถี สามชั้น

2. ศึกษาเปรียบเทียบทางฆ้องวงใหญ่กับทางซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น

3. ศึกษาการแปรทำนองและกลวิธีพิเศษของซอด้วงในเพลงสารถี สามชั้น โดยจะนำเสนอตามลำดับหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย ดังนี้

- บทที่ 1 บทนำ
- บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย
- บทที่ 4 การนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์
- บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทของเพลงสารถี สามชั้น 2) เพื่อประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น 3) เพื่อวิเคราะห์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น โดยผู้วิจัยได้ศึกษาถึงประวัติของเพลงสารถี สามชั้นไว้ในบทที่ 2 โดยการศึกษาทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการแปรทำนองของการประพันธ์ของผู้วิจัยคือทำนองหลักที่เป็นทางฆ้อง โดยที่ผู้วิจัยได้แปรทำนองจากฆ้องวงใหญ่ที่แตกต่างกันออกไปตามที่ผู้วิจัยได้คิดค้นวิธีการบรรเลงและกลวิธีพิเศษต่าง ๆ ในบทเพลงนี้ ในบทนี้จึงกล่าวถึงเพียงสังคีตลักษณ์และบทเพลงที่สร้างสรรค์สำหรับทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น ซึ่งจะนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

การวิเคราะห์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น ได้กำหนดบันไดเสียงโดยลูกยอดของฆ้องวงใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มเสียงและกำหนดให้เป็น “เสียงฟา” และใช้ตัวอักษรไทย ก ข ค แทนสัญลักษณ์ท่อนต่างๆ ในเพลงสารถี สามชั้น

ทางทั้ง 7	กลุ่มเสียงปัญจมูล
1. กลุ่มเสียงทางเพียงออล่าง	ซ ล ท X ร ม X
2. กลุ่มเสียงทางใน	ล ท ด X ม ฟ X
3. กลุ่มเสียงทางกลาง	ท ด ร X ฟ ซ X
4. กลุ่มเสียงทางเพียงออบน	ด ร ม X ซ ล X
5. กลุ่มเสียงทางนอก	ร ม ฟ X ล ท X
6. กลุ่มเสียงทางกลางแหบ	ม ฟ ซ X ท ด X
7. กลุ่มเสียงทางชวา	ฟ ซ ล X ด ร X

สังคีตลักษณ์

เพลงสารถี สามชั้น เป็นเพลงทำนองเรียบๆ พื้นๆ เป็นเพลงประเภทเพลงหน้าทับปรบไก่ มีทั้งหมด 3 ท่อน โดยมีรายละเอียดในแต่ละท่อน ดังนี้

ท่อนที่ 1 มีความยาวจำนวน 4 จังหวะหน้าทับ โดยลักษณะทำนองจะเป็นในลักษณะทำนองเรียบ ๆ พื้น ๆ

ท่อนที่ 2 มีความยาวจำนวน 4 จังหวะหน้าทับ โดยลักษณะทำนองจะเป็นในลักษณะทำนองเรียบ ๆ พื้น ๆ

ท่อนที่ 3 มีความยาวจำนวน 5 จังหวะหน้าทับ โดยลักษณะทำนองจะเป็นในลักษณะทำนองเรียบ ๆ พื้น ๆ และในท่อนที่ 3 นั้น จะมีความยาวมากกว่าในท่อนอื่น

เพลงเดี่ยวสารถีนั้น สำหรับการบรรเลงเดี่ยวจะบรรเลงเพลงไม่เหมือนกับเพลงสารถี เถา เพราะเนื่องจากทางเดี่ยวนั้นจะไม่ออกลูกหมด แต่ใช้วิธีการแบบทอดลงในช่วงตอนท้ายของบทเพลง โดยในการเดี่ยวโดยทั่วไปนั้น จะไม่นิยมการบรรเลงเดี่ยวทั้งเถา จะบรรเลงเพียงอัตราจังหวะ สามชั้น เท่านั้น โดยจะบรรเลงเที่ยวพัน 1 เที่ยว และเที่ยวเก็บอีก 1 เที่ยว (หวาน-เก็บ) รวมเป็น 2 เที่ยว ทำเช่นนี้ทั้งท่อน 1 ท่อน 2 และท่อน 3 และทอดเสียงลงจนจบเพลง ทั้งนี้เพลงเดี่ยวสารถี จะใช้หน้าทับปรบไก่จึงทำให้เป็นเพลงลักษณะเป็นวรรคคู่ที่มีความสัมพันธ์กับหน้าทับ ลักษณะของเพลงสารถี เป็นเพลงประเภทเพลงทางพื้น ทำนองฆ้องวงใหญ่ทำหน้าที่เป็นทำนองหลัก ให้อิสระกับเครื่องดนตรีให้สามารถนำไปแปรทำนองเป็นของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดได้

ลักษณะของเพลงสารถี สามชั้นมีลักษณะทำนองเพลงที่เรียกกันตามทฤษฎีดนตรีไทยว่าเป็นเพลงทางพื้น ดังนั้นทางฆ้องจึงเป็นทำนองหลักที่ให้อิสระกับการแปรทำนองเดี่ยวของเครื่องดนตรีไทยชนิดอื่น ๆ เป็นเพลงหน้าทับปรบไก่ในอัตราจังหวะสามชั้น โดยจำแนกได้ ดังนี้

ท่อน 1 มี 4 จังหวะ (4 หน้าทับ)
ท่อน 2 มี 4 จังหวะ (4 หน้าทับ)
ท่อน 3 มี 5 จังหวะ (5 หน้าทับ)

บันไดเสียง

เพลงสารถี สามชั้น เป็นเพลงที่มีความเหมาะสมกับการแปรทำนองเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นเพลงทางพื้น ผู้ประพันธ์สามารถประพันธ์ได้อย่างอิสระ โดยบันไดเสียงของเพลงสารถี สามชั้น ประกอบไปด้วย 3 บันไดเสียง คือ 1. บันไดเสียงโด 2. บันไดเสียงฟา 3. บันไดเสียงที ทั้งนี้ลูกตกของเพลงสารถีสามชั้นนั้น ในบันไดเสียงโด มีลูกตกครบทั้ง 5 เสียง ในส่วนของบันไดเสียงฟา มีลูกตกครบทั้ง 5 เสียง และบันไดเสียงที มีลูกตก 3 เสียง

การวิเคราะห์และผลการวิจัยทางเดี่ยวซอด้วง เพลงสารถี สามชั้น

การดำเนินท่วงทำนองของเพลงไทยนั้น จะต้องคำนึงถึงเสียงของลูกตกเป็นส่วนสำคัญ เพราะในการประดิษฐ์เพลงต่าง ๆ ของดนตรีนั้น ยึดทำนองหลักเป็นสำคัญที่สุด สิ่งแรกที่ต้องคำนึงคือเสียงของลูกตก โดยลักษณะของบทเพลงนั้นจะมีลักษณะทำนองที่แตกต่างกันออกไป การนำทำนองหลักไปแต่งเป็นทำนองเดี่ยวนั้นจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของเสียงลูกตกเป็นสำคัญ โดยเฉพาะ ห้องที่ 4 และห้องที่ 8 โดยจะต้องเป็นไปในลักษณะที่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้จะมีทำนองสารัตถะเป็นส่วนประกอบ

ที่สำคัญ โดยยึดลักษณะทำนองสารัตถะเป็นส่วนสำคัญ เพราะทำนองสารัตถะจะเป็นทำนองที่ยืนพื้นเป็นรากของทำนองเพลง

จากทำนองหลักเพลงสารถี สามชั้น ผู้วิจัยได้ทำการถอดทำนองหลักออกเป็นทำนองสารัตถะ เพื่อให้เห็นการเคลื่อนที่ของเสียงในแนววิถีต่างๆ ทั้งกลวิธีการบรรเลงทางเดี่ยวซอด้วง โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ตารางโน้ต ในตารางโน้ตที่ 1 คือ ทำนองหลัก และ ตารางโน้ตที่ 2 คือ ทำนองเดี่ยวซอด้วง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดทำนองหลักเป็นหลักสำคัญในการสอนเพื่อเชื่อมโยงกับทำนองเดี่ยวซอด้วง ทำให้เห็นถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงเดี่ยวซอด้วง

ตัวอย่าง ท่อน 1 ประโยคที่ 1 เที่ยวโอด

ทำนองหลัก

– ซ – ซ	– ซ – ด	– ม ร ด	– ท – ล	– – ด ด	– ร – ซ	– – – –	ซ ล – ด
– ซ – –	ร – – ด	– ม ร ด	– ท – ล	– ด – –	– ร – ร	– ม – ฟ	– – – ด

ทำนองเดี่ยวซอด้วง

ซ-ทลซ	รซ – ด	-ท-ดรด	ทลซทล-ล	– – มรด	ทลร-ซ	ลซม-ซ	– ล - ด
– – – –	– – – –	– – – –	– – – –	– – – –	– – – –	– – – –	– – – –

กลุ่มเสียงและทำนองสารัตถะ ในประโยคที่ 1 เที่ยวโอด ทำนองหลัก พบว่า ใช้กลุ่มเสียง ด ร ม X ซ ล X (ทางเพียงออบน) ทางของทำนองเดี่ยวซอด้วงอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกับทำนองหลัก แต่มีการใช้โน้ตนอกบันไดเสียง คือ เสียงที มีทำนองสารัตถะปรากฏดังนี้ คือ วรรคหน้า (ร-ด-ท-ล) วรรคหลัง (ซ-ล-ท-ด) กลวิธีพิเศษการเดี่ยวซอด้วงที่พบ การสะบัดโน้ตแบบ 3 เสียง (ทลซ, มรด, ลซม) การบรรเลงแบบเรียงเสียงขึ้น การรูดนิ้วในห้องเพลงที่ 2-4 และการครั่นนิ้วในห้องเพลงที่ 3 (-ท-ดรด) โดยรายละเอียดกลวิธีพิเศษในการบรรเลง การสะบัดโน้ตแบบ 3 เสียง ในห้องที่ 1 และ 5 การลากคันชักเสียงสุดท้ายในลูกตกห้องเพลงที่ 8 (โดสูง) ให้ลูกตกย้อยเสียงไปในประโยคถัดไป

ประโยคที่ 2 เที่ยวโอด

ทำนองหลัก

– ซ – ด	– – ร ม	– ม – ม	– ร – ด	– – ม –	– – ม –	ด – ร –	ร – ด –
– ร – ด	– – – ม	– ซ – ม	– ร – ด	– – – ร	– ด – ล	– ล –ด	– ล – ซ

ทำนองเดี่ยวซอด้วง

– – มร	ซ ร – ม	– ล ซ ม	ซร มร ม	ร ร	มร - รฟ	– – ฟล	ดรดซ
– – - ด	– – – –	– – – –	– – – –	ด –ล –	– ด – –	– – – –	– – – –

กลุ่มเสียงและทำนองสารัตถะ ในประโยคที่ 2 เที่ยวโอด ทำนองหลัก พบว่า ใช้กลุ่มเสียง ด ร ม X ซ ล X (ทางเพียงออบน) ทางของทำนองเดี่ยวซอด้วงอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกับทำนองหลัก แต่มีการใช้โน้ตนอกบันไดเสียง คือ เสียงฟา มีทำนองสารัตถะปรากฏดังนี้ คือ วรรคหน้า (ซ-ม-ร-ด) วรรคหลัง (ร-ด-ล-ซ) กลวิธีพิเศษการเดี่ยวซอด้วงที่พบ การสะบัดโน้ตแบบ 3 เสียง (มรด) การพรมเปิดเสียงมีการพรมจาก (มร) การเอื้อนเสียงในห้องเพลงที่ 4 - 5 และ 6 (มรด) การรูดนิ้วชี้ขึ้นเสียงลา (ล) ในห้องเพลงที่ 5 และพรมปิดในห้องเพลงที่ 6 เสียงฟา (ฟ) การสะอึกคันชักห้องเพลงที่ 6 ในเสียงฟา (ฟ) การรูดนิ้ว

ไปหาเสียงสูงห้องเพลงที่ 7 - 8 (ซล-ดำรำ) โดยรายละเอียดกลวิธีพิเศษในการบรรเลงพบการเอื้อนเสียง การรูดนิ้วและการพรมนิ้ว

ท่อน 2 ประโยคที่ 1 เที่ยวโอด

ทำนองหลัก

– – – –	– ล – ล	– ดำ – ล	– ซ – ฟ	– ร – –	ด ด – –	ฟ ฟ – –	ซ ซ – ล
– – – ล	– – – –	– ด – ล	– ซ – ฟ	– ล – ซ	– – – ฟ	– – – ซ	– – – ล

ทำนองเดี่ยวซอด้วง

– – – ล	– – ลลล	– ดำ – ล	ดำซ-ลซ-ล	ซฟ- ซร	มร - รฟ	– – – ซ	ลซฟ –ซล
– – – –	– – – –	– – – –	– – – –	– – – –	– ด – –	– – – –	– – – –

กลุ่มเสียงและทำนองสารัตถะ ในประโยคที่ 1 เที่ยวโอด ทำนองหลัก พบว่า ใช้กลุ่มเสียง ฟ ซ ล X ด ร X (ทางขวา) ทางของทำนองเดี่ยวซอด้วงอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกับทำนองหลัก ไม่มีการใช้โน้ตนอกบันไดเสียง มีทำนองสารัตถะปรากฏดังนี้ คือ วรรคหน้า (ด-ล-ซ-ฟ) วรรคหลัง (ด-ฟ-ซ-ล) กลวิธีพิเศษการเดี่ยวซอด้วงที่พบ การลากคันชักออกพร้อมการสะบัด 3 เสียงในห้องเพลงที่ 1-2 (ล -ลลล) การรูดนิ้วก้อยเสียงโดสูง (ดำ) การรูดนิ้วกลางขึ้นจากโน้ตเสียงลาสูง (ลำ) ในห้องเพลงที่ 3 พร้อมกับการพรมเปิด (ลซ) ในห้องเพลงที่ 4 และการเอื้อนเสียงในห้องเพลงที่ 4-5 (ดำซล-ลซฟ) ห้องเพลงที่ 6 (ม-รด) และ 7-8 (ล-ซฟ) การพรมปิดเสียงโด (ด)ในห้องเพลงที่ 6 พร้อมกับใช้คันชักสีเข้าและพรมปิดเสียงฟา (ฟ) โดยรายละเอียดกลวิธีพิเศษในการบรรเลงพบการลากคันชักพร้อมกับสะบัด 3 เสียง การรูดนิ้ว การพรมปิด การเปิดเปิด การใช้คันชักสีเข้าพร้อมกับพรมปิด

ประโยคที่ 2 เที่ยวโอด

ทำนองหลัก

– – ซ ล	– ดำ – รำ	– มำ – รำ	– ดำ – ล	– ดำ – รำ	– ดำ – –	ล ล – –	ซ ซ – ฟ
– ฟ – –	– ด – ร	– ม – ร	– ด – ล	– ด – ร	– ด – ล	– – – ซ	– – – ฟ

ทำนองเดี่ยวซอด้วง

– – – ม	ซ ล ซ ร	มร ซ ร	มร – –	– – – –	– ล – ซ	ฟ ม ร ม	ร -ร ฟ
– – – –	– – – –	– – – –	– ด – ร	ดล–ร–ล	– – – –	– – – –	– ด – –

กลุ่มเสียงและทำนองสารัตถะ ในประโยคที่ 2 เที่ยวโอด ทำนองหลัก พบว่า ใช้กลุ่มเสียง ฟ ซ ล X ด ร X (ทางขวา) ทางของทำนองเดี่ยวซอด้วงอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกับทำนองหลัก แต่มีการใช้โน้ตนอกบันไดเสียง คือ เสียงมี มีทำนองสารัตถะปรากฏดังนี้ คือ วรรคหน้า (ด -ร-ด-ล) วรรคหลัง (ด-ล-ซ-ฟ) กลวิธีพิเศษการเดี่ยวซอด้วงที่พบ การลากคันชักออกพร้อมการรูดนิ้วชี้ขึ้นเสียงมี (ม) ในห้องเพลงที่ 1 การพรมจาก (มร) ในห้องเพลงที่ 3 และ 7 การเอื้อนเสียงพร้อมการใช้คันชักลากออก (มรด) ในห้องเพลงที่ 4 การควงนิ้วก้อยเสียงเรต่ำ (ร) พร้อมกับรูดนิ้วชี้ขึ้นเสียงลาต่ำ (ล) ในห้องเพลงที่ 5 การพรมปิดฟา (ฟ) ในห้องเพลงที่ 8 พร้อมกับการสะอึกคันชักลากเข้า โดยรายละเอียดกลวิธีพิเศษในการบรรเลงพบการใช้คันชักพิเศษด้วยการรวบคันชัก การเอื้อนเสียงพร้อมการลากคันชัก การควงนิ้วก้อย การรูดนิ้วชี้ การพรมปิด การพรมเปิด การสะอึกคันชัก

ท่อน 3 ประโยคที่ 1 เที่ยวโอด

ทำนองหลัก

– – – รฺ	– – มฺ มฺ	– – – มฺ	– – มฺ มฺ	– – – รฺ	– – มฺ มฺ	– รฺ – –	– มฺ – มฺ
– – – ร	– ม – –	– – – ซ	– ม – –	– – – ร	– ม – –	– ร – ม	– – – –

ทำนองเดี่ยวซอด้วง

– – – ร	ม ม ม ม	ม ร – ร	มรซม มมม	– – – ซ	ลซม –ซล	– ดฺ – ล	ดฺซลซ-ลซม
– – – –	– – – –	– ด – –	– – – –	– – – –	– – – –	– – – –	– – – –

กลุ่มเสียงและทำนองสารัตถะ ในประโยคที่ 1 เที่ยวโอด ทำนองหลัก พบว่า ใช้กลุ่มเสียง ด ร ม X ซ ล X (ทางเพียงออบน) ทางของทำนองเดี่ยวซอด้วงอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกับทำนองหลัก ไม่มีการใช้โน้ตนอกบันไดเสียง มีทำนองสารัตถะปรากฏดังนี้ คือ วรรคหน้า (ร-ม-ม-ม) วรรคหลัง (ร-ม-ม-ม)

กลวิธีพิเศษการเดี่ยวซอด้วงที่พบ การพรมเปิดเสียงมี (มี) ตัวโน้ตตัวสุดท้ายของเสียงมี (มี) ในห้องเพลงที่ 2 การเอื้อน 3 เสียง (มรด) ห้องเพลงที่ 3 และ (ลซม)ในห้องเพลงที่ 6 และ 8 การพรมจาก (มร) ห้องเพลงที่ 4 การสะเดาะคันชักในตัวโน้ต (มมม) ในห้องเพลงที่ 4 การรูดนิ้วเสียงโดสูง (ดฺ) พร้อมกับการรูดนิ้วกลางเสียงลาสูง (ลฺ) ในห้องเพลงที่ 7 รายละเอียดกลวิธีพิเศษในการบรรเลงพบการพรมปิด พรมจาก การรูดนิ้ว การสะเดาะคันชักและการเอื้อนเสียง

ประโยคที่ 2 เที่ยวโอด

ทำนองหลัก

– – ดฺ –	ดฺ ดฺ – –	รฺ รฺ – –	มฺ มฺ – มฺ	– – ดฺ –	ดฺ – ล –	ซ – ล –	ล – ซ –
– – – ด	– – – ร	– – – ม	– – – ซ	– – – ล	– ซ – ม	– ม – ซ	– ม – ร

ทำนองเดี่ยวซอด้วง

– – – –	– – – ร	ม ร ซ ด	ร ฟ – ซ	– ฟ – ซ	ฟซลซ-ล	ซฟ–มฟ	ซฟ-มรด–มร-ร
– – – ด	ซ ด – –	– – – –	– – – –	– – – –	– – – –	– – – –	– – – –

กลุ่มเสียงและทำนองสารัตถะ ในประโยคที่ 2 เที่ยวโอด ทำนองหลัก พบว่า ใช้กลุ่มเสียง ด ร ม X ซ ล X (ทางเพียงออบน) ทางของทำนองเดี่ยวซอด้วงอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกับทำนองหลัก ไม่มีการใช้โน้ตนอกบันไดเสียง มีทำนองสารัตถะปรากฏดังนี้ คือ วรรคหน้า (ด-ร-ม-ซ) วรรคหลัง (ล-ซ-ม-ร)

กลวิธีพิเศษการเดี่ยวซอด้วงที่พบ การพรมปิดเสียงโด (ด) ทั้งหมดในห้องเพลงที่ 1-2 การพรมจาก (มร) ห้องเพลงที่ 3 และ 8 การใช้คันชักออกพร้อมกับการพรมปิดเสียงฟา (ฟ) ห้องเพลงที่ 4 พร้อมกับการใช้คันชักเข้าและพรมปิดเสียงฟา (ฟ) ในห้องเพลงที่ 5 การครั่นนิ้ว (ซฟซลซ) ในห้องเพลงที่ 5-6 การเอื้อนเสียง (ลซฟ) ในห้องเพลงที่ 6 และเอื้อนเสียง (มรด) ห้องเพลงที่ 8 การพรมจาก (มร) ห้องเพลงที่ 8 และการประนิ้วเสียงเร (ร) ในโน้ตตัวสุดท้ายของห้องเพลงที่ 8 รายละเอียดกลวิธีพิเศษในการบรรเลงพบการพรมปิด พรมจาก การรูดนิ้ว การเอื้อนเสียง การครั่นนิ้วและการประนิ้ว

การอภิปรายผล

ในงานวิจัยเรื่อง การประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น มุ่งเน้นในการประพันธ์ทางเดี่ยวสำหรับซอด้วงโดยเฉพาะโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทของเพลงสารถี สามชั้น 2)

เพื่อประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น 3) เพื่อเผยแพร่ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น สู่สาธารณชน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาถึงประวัติของเพลงสารถี สามชั้นและศึกษาทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการแปรทำนองของการประพันธ์ของผู้วิจัยคือทำนองหลักที่เป็นทางฆ้อง ผู้วิจัยได้คิดค้นวิธีการบรรเลงและกลวิธีพิเศษต่าง ๆ ในบทเพลงนี้ ในบทนี้จึงกล่าวถึงเพียงสังคีตลักษณ์และบทเพลงที่สร้างสรรค์สำหรับทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น ผู้วิจัยยังพยายามสอดแทรกกลวิธีการบรรเลงเดี่ยวซอด้วงในหลาย ๆ มิติ เพื่อให้ทางเดี่ยวมีความสมบูรณ์สูงสุดเพื่อผู้บรรเลงจะได้แสดงศักยภาพในการบรรเลงครบกระบวนการบรรเลงเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้นให้สมศักดิ์ศรีเพลงเดี่ยว ซึ่งประกอบไปด้วยกลวิธีพิเศษการบรรเลงและสำนวนที่ปรากฏในซอด้วงอย่างครบถ้วนตามอย่างอัตลักษณ์ของซอด้วงที่ควรจะเป็นซึ่งสอดคล้องกับนัฐชา โพธิ์ศรี (2568) งานวิจัยเรื่อง การประพันธ์เพลงดอกไม้แห่งความรัก โดยงานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาข้อมูลเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านดุริยางค์ศิลป์ไทย แล้วนำมาสร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์ เพลงดอกไม้แห่งความรัก มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกลวิธีการเดี่ยวซอด้วงและซออู้ เพลงดอกไม้แห่งความรัก ผลการศึกษา ผู้วิจัยได้นำเพลงดอกไม้ไทร สามชั้น ประเภทหน้าทับปรบไก่ มี 2 ท่อน ท่อน 1 มี 4 จังหวะ ท่อน 2 มี 6 จังหวะ ลักษณะของเพลงมีทำนองซ้ำ มีการใช้กลุ่มเสียงหลากหลายเหมาะสำหรับการนำมาสร้างสรรค์เป็นเพลงเดี่ยว อีกทั้งยังไม่มีปรากฏเป็นเพลงเดี่ยวในกลุ่มเครื่องสาย ผู้วิจัยจึงนำเพลงดอกไม้ไทร สามชั้น มาสร้างสรรค์เป็นเพลงเดี่ยวด้วย ซอด้วง และซออู้ บรรเลงพร้อมกันสื่อถึงความรักของคู่รัก ผู้วิจัยได้แบ่งเพลงดอกไม้แห่งความรักเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ทางหวานท่อน 1 สื่อถึงการความรักอันหวานซึ้งของคู่รัก ส่วนที่ 2ทางเก็บท่อน 1 แสดงถึงความสุขของคู่รักที่กระเซ้าเย้าแหย่กัน ส่วนที่ 3 ทางหวานท่อน 2 สื่อถึงการพูดจาเกี้ยว พาราสีกัน และส่วนที่ 4 ทางเก็บท่อน 2 สื่อถึงความรักของคู่รักที่สุขสมหวัง ในเพลงเดี่ยวนี้ใช้กลวิธีในการบรรเลง 7 วิธี ได้แก่ 1. รูดสาย 2. สีขยี้ 3. พรมนิ้ว 4. สะเดาะ 2 เสียง 5. ควงเสียง 6. สีลักจังหวะ 7. สะบัด และใช้กลวิธีที่ผู้วิจัยคิดขึ้นมาใหม่ 1 วิธี ได้แก่ ดีดสาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 งานวิจัยนี้มุ่งเน้นประพันธ์เพียงเดี่ยวซอด้วงเพลงสารถี สามชั้น เท่านั้น และผู้วิจัยแสดงปณิธานอย่างชัดเจนแต่ข้างต้นถึงการเลือกบทเพลงที่มีความสำคัญที่แสดงกลเม็ดเด็ดพรายของการเดี่ยวซอด้วงอนึ่งยังมีเพลงไทยที่ประพันธ์โดยครูดนตรีไทย ผลงานการประพันธ์เพลงของพระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) ผลงานการประพันธ์เพลงของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งแต่ละบทเพลงล้วนมีความน่าสนใจและมีโครงสร้างของบทเพลงที่มีความซับซ้อน เหมาะสมในการเป็นฐานแห่งแรงบันดาลใจในการประพันธ์ทางเดี่ยวสำหรับเครื่องมือซอด้วง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น และการประพันธ์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงสุรินทราหู สามชั้น

เอกสารอ้างอิง

กิตติกร เวชากรกุล. (2549). *การปฏิบัติซอด้วงขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา.* พิษณุโลก: โรงพิมพ์ลำพันการพิมพ์.

นัฐชา โพธิ์ศรี. (2568). *การประพันธ์เพลงดอกไม้แห่งความรัก 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิชิต ชัยเสรี. (2556). *การประพันธ์เพลงไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2559). *สังคีตลักษณ์วิเคราะห์.* กรุงเทพ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนตรี ตราโมท. (2545). *ดุริยสาส์น ของนายมนตรี ตราโมท.* กรุงเทพฯ: ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน).

มนตรี ตราโมท, และวิเชียร กุลตัณฑ์. (2523). *ฟังและเข้าใจเพลงไทย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเขษม.

สงบศึก ธรรมวิหาร. (2542). *ดุริยางค์ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสนาะ หลวงสุนทร. (2556). *หลักการประพันธ์เพลงไทย* [เอกสารที่ไม่มีการตีพิมพ์]. คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พิมพ์เป็นหนังสือที่ระลึกงานไหว้ครูดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.

สำราญ เกิดผล. (ม.ป.ป.). *หลักการประพันธ์เพลงไทย. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พ.ศ. 2548.* นนทบุรี: หจก.หยินหยางการพิมพ์.

สุรพล สุวรรณ. (2549). *ดนตรีไทยในวัฒนธรรมไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.